

metacognitive awareness, which are crucial components of objective cognitive competence of the teacher. Procedural and organizational component of abnotivity of teacher presented metacognitive activity that characterizes the ability to use metacognitive strategies active teacher self-regulation of behavior, which involves an arbitrary regulation of their own educational activities and organization of lifetime teacher, manifested in the ability to plan the events of living and working activity.

Keywords: abnotivity, self-regulation, intrinsive motivation, pedagogical reflexivity, creativity, metacognitive awarness, metacognitive knowledge and activity.

Отримано: 26.09.2014

УДК 159.9

Зінченко Олександр Володимирович

ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ ЯК ЧИННИК КОГНІТИВНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ПІДЛІТКІВ

Зінченко О. В. ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ ЯК ЧИННИК КОГНІТИВНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ПІДЛІТКІВ. У статті проведено оглядовий аналіз теоретичних джерел з проблеми когнітивних змін підлітків під впливом інтернет-спілкування розглянуто результати емпіричних досліджень. Приділено увагу поняттєвому мисленню як ключовому інтелектуальному новоутворенню цього віку. Наголошено на виникненні таких феноменів, як мережеве мислення, кліпове мислення, когнітивна розгубленість. Обгрунтовано актуальність досліджень складових віртуальної комунікації (мотивів, змісту, інтенсивності, експресивних засобів) та їх зв'язку з пізнавальним розвитком особистості підлітка. Матеріал статті може бути базою подальших експериментальних досліджень.

Ключові слова: інтернет-спілкування, підлітковий вік, поняттєве мислення, кліпове мислення, мережеве мислення, когнітивна розгубленість.

Зінченко А. В. ІНТЕРНЕТ-ОБЩЕНИЕ КАК ФАКТОР КОГНИТИВНЫХ ПРЕОБРАЗОВНИЙ ПОДРОСТКОВ. В статье проводится обзорный анализ теоретических источников по проблеме когнитивных изменений подростков под влиянием интернет-общения, рассматриваются результаты эмпирических исследований. Уделяется внимание понятийному мышлению как ключевому интеллектуальному новообразованию этого возраста. Отмечается возникновении таких феноменов, как сетевое мышление, клиповое мышление, когнитивная растерянность. Обосновывается актуальность исследований составляющих виртуальной коммуникации (мотивов, содержания, интенсивности, экспрессивных средств) и их связи с познавательным развитием личности подростка. Материал статьи может быть базой дальнейших экспериментальных исследований.

Ключевые слова: интернет-общение, подростковый возраст, понятийное мышление, клиповое мышление, сетевое мышление, когнитивная растерянность.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Виникнення нових суспільних інститутів завжди супроводжувалося змінами структурних компонентів особистості, причому чим глибше явище входило в повсякденне життя, тим суттєвішим ставав його вплив на розвиток психіки. Появу Інтернету, без перебільшення, можна назвати одні-

єю з найбільш значущих соціальних подій сучасності, що стала основою для створення принципово нового типу відносин. Основним чинником трансформації особистості у віртуальному середовищі є спілкування користувачів мережі, що перетворює систему взаємопов'язаних комп'ютерів на особливий світ людських стосунків. Багатоплановість проблеми інтернет-спілкування спонукає до суттєвої диференціації досліджень, проте тема пізнавальних змін в інформаційному просторі є недостатньо розкритою. З'ясування вікових особливостей віртуальної комунікації, як правило, реалізовувалося через наукові розвідки юнацького віку, але останнім часом все більше актуалізуються дослідження підлітків у контексті їх перебування в Інтернеті. Комунікативні процеси у цьому віці відіграють визначальну роль у становленні особистості, зокрема і її інтелектуальних структур. Отже, проблема когнітивних перетворень підліткового віку в інтернет-спілкуванні вимагає аналізу та систематизації наявного теоретичного матеріалу.

Теоретичний аналіз досліджень проблеми. Роль соціального середовища у розвитку інтелектуальної сфери особистості ґрунтовно вивчалася багатьма дослідниками (А. В. Брушлінський, Л. С. Виготський, Ж. П'яже, О. М. Леонт'єв, О. К. Тихомиров та ін.). Так, Ж. П'яже робить висновок, що «соціальне життя трансформує інтелект через вплив трьох посередників: мови (знаки), змісту взаємодії суб'єкта з об'єктами (інтелектуальні цінності) і правил мислення (колективні логічні та дологічні норми)» [11, с. 71].

Мабуть, найбільший вплив на розвиток мислення реалізується саме через мовлення і спілкування. Обґрунтування цієї тенденції чітко простежується у поглядах представників радянської психології. У ході численних досліджень Л. С. Виготський доходить до висновку, що, незважаючи на різне генетичне коріння, слово і думка перебувають у єдності. Як зазначає О. М. Леонт'єв, «кожна окрема людина стає суб'єктом мислення, лише оволодіваючи мовою, поняттями, логікою, що являють собою продукт розвитку суспільно-історичної практики» [7, с. 80]. А. В. Брушлінський теоретично та експериментально доводить тезу про реалізацію основного механізму мислення – аналізу через синтез – у процесі діалогічного розв'язання задач, тобто у спілкуванні.

Нерозривність комунікативних процесів та інтелектуального розвитку О. К. Тихомиров розкриває через принцип єдності спілкування та узагальнення [13]. Причому цей зв'язок має місце на всіх рівнях пізнання – дієвому, образному, словесному. На думку вченого, мислення як компонент міжособистісного спілкування може проявлятися в різних формах: 1) інтерпретація реакцій і рухів співбесідника; 2) розуміння результатів діяльності та окремих предметних дій; 3) розуміння усного та письмового мовлення.

Вивчення інтернет-спілкування як соціального чинника когнітивних змін особистості може допомогти вирішити низку теоретичних та практичних завдань. Ці дослідження допоможуть заповнити прогалини у теорії віртуальної комунікації та розвитку мислення, з іншого боку, очевидною є їх вагома прикладна значущість. Наприклад, за раціонального підходу комунікативний потенціал мережевих ресурсів можна використовувати для оптимізації навчального процесу. Н. С. Нікіфорова та Л. А. Серих пропонують кла-

сифікацію форм організованої діяльності учнів у рунеті (російському сегменті Інтернету) [10]: 1) збір інформації (пошук в мережі, он-лайн опитування); 2) змагальна діяльність (електронні олімпіади, вікторини, різноманітні конкурси, фестивалі тощо); 3) співробітництво (телекомунікаційні проекти зі спільного розв'язання проблем); 4) продуктивне спілкування (телеконференції, тематичні чати, обговорення на форумах тощо). Втілення цих видів роботи у педагогічну практику може супроводжуватися проблемами психологічного характеру, тому для їх ефективного усунення та удосконалення навчальних занять необхідно більше достовірних наукових даних.

Отже, можна сформулювати такі цілі нашого теоретичного дослідження: 1) узагальнення психологічних поглядів щодо проблеми когнітивних перетворень в інтернет-діяльності; 2) аналіз впливу структурних компонентів віртуального спілкування на розвиток мислення підлітків.

Виклад основного матеріалу. Підлітковий вік як сенситивний для розвитку словесно-логічного мислення є особливо чутливим до впливу феноменів інформаційних технологій, зокрема, віртуальної комунікації: особистісне спілкування є провідною діяльністю, тому зміни його форми і структури істотно впливають на становлення психіки.

Сучасні підлітки проводять у віртуальному світі досить багато часу. С. Б. Цимбаленко на основі результатів експертного аналізу виділяє фактори, які впливають на час перебування підлітків в Інтернеті [15]: 1) доступність мережі (технічна та фінансова); 2) привабливість інтернет-контенту (особливо це стосується соціальних мереж і он-лайн ігр); 3) використання Інтернету як інструменту для «скачування» літератури, музики, кінофільмів; 4) вирішення завдань навчальної діяльності; 5) наявність вільного часу; 6) структура інтересів особистості; 7) контроль батьків; 8) самоконтроль.

Як бачимо, існує низка суб'єктивних та об'єктивних причин, що регулюють активність у мережі. Т. Г. Веретенко на основі аналізу теоретичних праць виокремлює такі компоненти діяльності в Інтернеті: пізнавальний, комунікаційний, ціннісний, поведінковий [3].

Науковці намагаються з'ясувати залежність психологічних характеристик підліткового віку від особливостей користування комп'ютером. Так, на основі емпіричних даних О. О. Сакбаєв висловлює думку, що у підлітків з високим індексом комп'ютерної орієнтації порівняно з дітьми, що мають меншу комп'ютерну спрямованість, вища осмисленість життя, інтернальний локус контролю; мотивація досягнення успіху та зосередженість на майбутньому, більш усвідомлені мотиви самореалізації та взаємодії з комп'ютером [12]. Отже, автор достатньо позитивно оцінює вплив інформаційних систем на особистість, проте не всі дослідники поділяють такий оптимізм.

Як уже зазначалося, досліджень впливу Інтернету на інтелектуальний розвиток саме у підлітковому віці досить мало, але заслуговують на увагу роботи, що розкривають закономірності цих процесів в інших вікових періодах. У праці Ю. М. Кузнецової і Н. В. Чудової з'ясовуються окремі аспекти прояву пізнавальних процесів у інтернет-середовищі [9]. Комплексне використання низки діагностичних методик дозволяє говорити про інтелектуальні

особливості різних типів користувачів мережі: розробників, що пов'язані з Інтернетом професійною діяльністю, «жителів» (перебувають у мережі більшу частину часу мережі з метою спілкування, розваг тощо) і звичайних користувачів. Недоліком дослідження є вікова неоднорідність вибірки, оскільки був охоплений широкий діапазон від 18 до 40 років (студенти і люди з вищою освітою). У процесі статистичної обробки даних суттєві відмінності між групами за ступенем інтернет-активності виявлені тільки за методикою Равена: розробники мають найвищі показники, а у «жителів» вищі результати, ніж у звичайних користувачів. На думку дослідників, відсутність чітких відмінностей між вказаними групами свідчить про те, що прагнення до перебування у віртуальному світі не пов'язане зі специфічними особливостями способів переробки інформації, але може їх зумовлювати.

Крім того, аналіз отриманих даних проводився на основі виокремлення групи новачків (стаж перебування у мережі – від півроку до трьох років) і досвідчених спеціалістів (більше 4-х років). Виявлено вищі показники аналітичності мислення у «довгожителів Інтернету», що вказує на більше прагнення суб'єкта шукати відмінності між об'єктами, ніж знаходити спільні риси. Водночас, у «досвідчених» користувачів мережі фіксуються гірша мнемічна здатність і зниження езотеричності мислення та підвищення кількості достовірних відповідей. Висловлюється думка, що отримання нових знань в Інтернеті можливе лише за рахунок символічних, позатілесних дій, – в рамках образних структур, моторні компоненти яких вироблені за межами віртуальності. У цілому дослідники вважають, що інформаційні технології за певних умов стимулюють розвиток інтелектуальних здібностей.

Однією з ключових особливостей інтернет-простору є гіпертекстуальність, тобто тісний взаємозв'язок різних інформаційних блоків, з'єднаних між собою системою лінків (посилань). Так, Л. О. Кондратенко наголошує на можливості появи так званої «когнітивної розгубленості», що проявляється в труднощах орієнтування в потоках інформації: на використання лінків накладає відбиток індивідуальне світосприймання користувачів, тому за однаковими посиланнями може бути сховано різний особистісний зміст [5]. Елементи гіпертексту властиві й процесу інтернет-спілкування, наприклад, коли використовуються посилання на певний текст, графічне зображення при вираженні власних думок.

Виокремлюють низку характерних рис ментальної моделі людини, що перебуває в Інтернеті: 1) пошук інформації займає мінімальний час, що наближує до безпосереднього темпу мислення людини; 2) необмежений доступ до даних мережі значно покращує процеси пам'яті; 3) можливість масової комунікації в реальному часі, що спричиняє активізацію почуття внутрішньої свободи особистості; 4) культ суб'єктивної публічності людини – сміливе висловлення власних думок та прагнення захищати свою точку зору (основою є анонімність як гарантія особистої безпеки); 5) мережеві структури об'єднують їх користувачів у цілісний організм без єдиного центру: з'являється ілюзія рівності [6]. Узагальнюючи ці характеристики, можна говорити про феномен

мережевого мислення як такого, що враховує взаємодію підсистем світу і відрізняється специфічними характерологічними особливостями особистості

Для пояснення когнітивних змін, що відбуваються під впливом мережі також використовується термін «кліпове мислення» у розумінні дискретного, уривчастого процесу отримання інформації, коли світ сприймається як мозаїка розрізнених фактів і явищ. О. Фельдман вважає наслідком цього феномена низьку шкільну успішність підлітків разом з послабленням почуття відповідальності та співпереживання [14].

Щодо вивчення подібних явищ у підлітковому віці, то одним із найбільш ґрунтовних є дослідження А. В. Кузнецової, яка вивчала пізнавальні процеси інтернет-активних старших підлітків. Вчена вважає, що розвиток когнітивних здібностей у віці 14 – 16 років визначається «тривалістю систематичної різноцільової взаємодії з ресурсами мережі і виявляється у різній ефективності реалізації психічної пізнавальної діяльності» [8 с. 188]. Результати цих досліджень свідчать, що залучення до інтернет-діяльності потребує максимальної активізації когнітивного процесу: властивості віртуального простору відрізняються від реального світу, і мислення особистості спрямоване на вирішення специфічних завдань. Таким чином, формуються кардинально нові способи обробки інформації. Також, у школярів, які тривалий час користуються мережею, фіксуються достатньо високі показники мнемічних та перцептивних механізмів. Проте при підвищенні стажу інтернет-діяльності темпи інтелектуального розвитку можуть знижуватися, що гіпотетично пов'язано з виникненням залежності та ізоляцією від реального світу.

Центральною складовою когнітивного розвитку підлітка є встановлення поняттєвого мислення. Суттєва зміна структури комунікативного процесу в Інтернеті, трансформація його вербальних і невербальних компонентів, очевидно, приводить до перетворень словесно-логічних форм пізнання, однак робіт, які б розкривали цю проблему в розрізі підліткового віку, майже немає.

У цьому контексті значущим є дослідження Л. М. Бабаніна та А. І. Нафтульєва щодо аналізу поняттєвого мислення у звичайному спілкуванні та опосередкованому комп'ютером [2]. Склад вибірки – 120 осіб від 20 до 50 років. У ролі діагностичного інструментарію було обрано методику визначення понять, яка передбачає якісний аналіз отриманих даних. Дослідження проводилося в кілька етапів: первинне продукування визначень, продукування оригінальних визначень (зміна системи узагальнення), робота з уточнення та підбір до сформованого визначення інших слів.

Отримані у ході експерименту результати свідчать, що на першому етапі за кількістю запропонованих визначень обидві вибірки мають приблизно однакові показники. Ефективність використання прийому «оригінальне визначення» для багатозначних слів значно вища у ситуації діалогу з комп'ютером. Також у комп'ютерній взаємодії кращі результати уточнювальної роботи з поняттями. За параметром кількості продукованих ознак на першому етапі спостерігається домінування міжособистісного спілкування; ефективність наступних етапів дослідження є менш вираженою. Основним

висновком експерименту є теза про відмінність динаміки поняттєвого мислення залежно від ситуації спілкування (реального чи комп'ютерного).

Орієнтуючись на висновки вчених стосовно загальних особливостей мисленнєвого процесу користувачів мережі й когнітивних перетворень підлітків у інтернет-діяльності, пропонуємо власні думки щодо цієї проблематики та спробуємо обґрунтувати вплив на мислення таких складових інтернет-спілкування, як мотиви, зміст, інтенсивність, експресивна основа.

Важливим компонентом будь-якого комунікативного процесу є його мотивація. У цьому контексті актуальною є проблема вивчення мотивів інтернет-аудиторії. Російські дослідники О. М. Арестова, Л. М. Бабанін та О. Є. Войскунський провели аналіз теоретичних джерел та емпіричне дослідження, що стали основою для класифікації мотивів взаємодії з Інтернетом [1]: 1) діловий мотив, пов'язаний із професійною діяльністю користувача; 2) пізнавальний мотив – отримання нових знань; 3) комунікативний мотив, який базується на потребі у спілкуванні; 4) корпоративний мотив – орієнтація на співпрацю; 5) мотив самоствердження, пов'язаний із самооцінкою, рівнем домагань та мотивацією досягнення; 6) мотив рекреації – відновлення функціональної працездатності; 7) ігровий мотив – емоційне задоволення, оволодіння новими видами діяльності, тренування та змагання; 8) мотив афіліації, який проявляється в належності до певних віртуальних спільнот та угруповань.

На нашу думку, цю класифікацію можна застосувати і до користування комунікативними ресурсами мережі. Перебування в чаті чи соціальній мережі зовсім не означає, що особистість задовольняє виключно потребу в спілкуванні: інструментарій сучасних сайтів разом з комунікативною складовою дозволяє реалізовувати пізнавальні запити, ігрову діяльність, відпочинок тощо. Відповідно, домінантні мотиви визначають основний вектор діяльності, що, у свою чергу, впливає на розвиток пізнавальних процесів.

Як відомо, комунікативні мотиви для підлітків є дуже актуальними, проте їх домінування в Інтернеті є сумнівним. Так, за результатами нашого емпіричного дослідження, проведеного у 2010 році, можна говорити, що основними чинниками перебування підлітків у Інтернеті є відпочинок, проведення цікавого дозвілля [4]. Також фіксуються високі показники ігрової активності в мережі. Значення інформаційно-пізнавальних мотивів поступово збільшується в інтервалі 14 – 15 років. Дослідження також показало, що Інтернет мало використовується в ролі інструмента подолання самотності та реалізації романтичних стосунків. Тобто значна кількість часу, який підлітки проводять у соціальних мережах, не є показником задоволення потреби у спілкуванні. Виникає питання – як така ситуація може вплинути на розвиток особистості, зокрема когнітивну сферу? Зауважимо, що у зв'язку зі змінами соціальної ситуації та більшою інтеграцією Інтернету в побут структура мотивів може зазнавати змін.

Очевидно, можна висловити припущення, що переважання пізнавальної мотивації інтернет-діяльності (за умови її усвідомленості та сили) буде позитивно впливати на розвиток мислення. Особистість може перебувати на мережевих ресурсах з метою знайти певну інформацію навчального чи про-

фесійного характеру, але ці дії можуть мати суто механічний характер і не передбачати прагнення глибокого пізнання матеріалу і активізації мислення. Разом з тим стимулювати розумову активність можуть не тільки пізнавальні чинники у «чистому вигляді». Наприклад, рекреаційні мотиви, певні моменти он-лайн гри, ситуації спілкування можуть позитивно впливати на когнітивні процеси, що залежить від місця пізнавальної потреби в структурі особистості та специфіки її задоволення. Велике значення для підлітків має мотив самоствердження, що теж може проявлятися у сфері інтелекту. Тобто при визначенні взаємозв'язку розвитку мислення підлітків та інтернет-комунікації існує проблема виявлення істинної мотивації особистості в мережі, а для цього недостатньо встановити лише домінуючу діяльність в Інтернеті.

Такий вагомий фактор, як інтенсивність спілкування, некоректно визначати тільки за часом перебування в режимі он-лайн: домашня сторінка в соціальній мережі може бути відкрита з метою прослуховування музики, при цьому реальна комунікація відсутня. Для встановлення впливу на когнітивну сферу важливо враховувати справжній відсоток комунікативного навантаження та міру заглиблення у процес. При цьому варто пам'ятати, що можливість комунікації є і на сайтах, які безпосередньо не пов'язані зі спілкуванням.

Змістом інтернет-комунікації підлітків може бути будь-яка сфера дійсності: побут, навчання, взаємини з друзями та батьками, дозвілля тощо. На нашу думку, розвиток поняттєвого мислення обумовлює не сам зміст, а форма його реалізації. Тема спілкування визначає його стильові особливості, специфіку формулювання думки, характер уживаних мовленнєвих зворотів, частоту використання певних понять, специфічного жаргону тощо. У випадку віртуального спілкування важливе значення має дотримання граматичних правил, особливо наявність орфографічних помилок.

Знаково-текстовий тип інтернет-спілкування характеризується відсутністю безпосереднього сприймання невербальних сигналів (міміки, жестів, поз тіла, пауз, тону голосу), що значно утруднює емоційну взаємодію. Діяльність пізнавальних процесів, в тому числі й мислення, регулюється позитивними чи негативними переживаннями, тому можемо припустити, що вплив експресивних засобів інтернет-простору на когнітивний процес відрізняється від аналогічного впливу в реальній взаємодії. Для підсилення емоційного ефекту учасники інтернет-спілкування використовують аудіо- та відеозаписи, фотографії (у тому числі так звані аватарки), «статуси» та «ніки» (псевдоніми) у соціальних мережах, «смайли» – графічне зображення основних емоційних станів (радість, смутку, гніву тощо). Процес інтерпретації такої інформації потребує особливого підходу: розуміння іншої людини здійснюється схематично та дискретно, що впливає на загальну структуру мисленнєвого процесу.

Висновки. Аналіз когнітивних перетворень підлітків в інформаційному просторі є важливим завданням сучасної психологічної науки, проте у загальній кількості праць, присвячених психології інтернет-діяльності, ця проблематика є недостатньо розкритою. Дослідження проявів пізнавальної сфери в мережі зорієнтовані на встановлення загальних закономірностей, тоді як

аналіз проблеми в контексті вікових особливостей користувачів має епізодичний характер. Зокрема, наголошується, що за певних умов можливий позитивний вплив інтернет-технологій на розвиток перцептивних та мнемічних процесів, проте зі збільшенням часу перебування в мережі ця тенденція може змінюватися.

Нааявні теоретичні джерела дозволяють виокремити такі феномени інтелектуальних структур особистості, що виникають під час перебування в Інтернеті: мережеве мислення, кліпове мислення, когнітивна розгубленість, які характеризують відсутність системності та чіткої послідовності пізнавальних процесів. Ці явища доцільно аналізувати крізь призму інтернет-комунікації як суттєвого чинника соціалізації підростаючої особистості. Ключовою характеристикою підліткового віку є поява словесно-логічних форм мислення, тому динаміка саме цих процесів повинна перебувати у центрі уваги науковців. Результати експериментальних досліджень свідчать про варіативність проявів поняттєвого мислення у ситуаціях реального спілкування та опосередкованого комп'ютером.

На нашу думку, необхідно з'ясувати особливості взаємозв'язку різних складових інтернет-спілкування (мотивації, змісту, інтенсивності, експресивної основи) з розвитком поняттєвого мислення підлітків. При цьому основними критеріями когнітивних змін можуть бути усвідомленість, гнучкість та самостійність мисленнєвого процесу. **Подальшим напрямом досліджень є розробка та реалізація програми експериментального вивчення проблем, що теоретично аналізувалися у нашій статті.**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Арестова О. Н.* Мотивация пользователей Интернета / О.Н. Арестова, Л.Н. Бабанин, А.Е. Войскунский // Гуманитарные исследования в Интернете. – М., 2000. – С. 55 – 76.
2. *Бабанин Л. Н.* Исследование понятийного мышления в общении, опосредствованном компьютером / Л. Н. Бабанин, А. Нафтульев // Образовательные технологии и общество (Educational Technology & Society). — 2007. – Т. 10, № 2. – С. 327–337.
3. *Веретенко Т. В.* Компонентнісний підхід до діяльності підлітків у Інтернет-мережі / Т. В. Веретенко, М. А. Снітко. – Вісник Чернігівського національного педагогічного університету (84). – 2010 – С. 35 – 39.
4. *Зінченко О. В.* Характеристика мотивів користування Інтернетом у підлітковому віці / О. В. Зінченко. – Режим доступу : <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=16570&chapter=1>
5. *Кондратенко Л. О.* Проблема побудови когнітивних карт користувачами Інтернету / Л. О. Кондратенко // Технології розвитку інтелекту. – К., 2012. – № 3. – Режим доступу: http://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/54
6. *Крюкова О. В.* Сетевое мышление – феномен современности / О. В. Крюкова // Гуманитарные научные исследования. – 2013. – № 7 [Электронный ресурс]. Режим доступу : <http://human.snauka.ru/2013/07/3558>
7. *Леонтьев А. Н.* Избранные психологические произведения: В 2-х т. Т. 2. / А.Н. Леонтьев. – М. : Педагогика, 1983. – 320 с.,

8. Кузнецова А. В. Когнитивные способности интернет-активных школьников 14 – 16 лет : диссертация ... кандидата психологических наук : 19.00.01 / А.В. Кузнецова. – Москва, 2011. – 264 с.
9. Кузнецова Ю. М. Психология жителей Интернета / Ю. М. Кузнецова, Н. В. Чудова. – М. : Издательство ЛКИ, 2011. – 224 с.
10. Никифорова Н. С. Познавательная деятельность школьников в сети: исследование Рунета / Н. С. Никифорова, Л. А. Серых // Сетевая культура. Сб. статей / под общей редакцией Алексеевой Е. В. – М. : НП СТОиК, 2007. – С. 98 – 109.
11. Пиаже Ж. Психология интеллекта / Ж. Пиаже. Перевод: А. М. Пятигорский. – СПб. : 2003. [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/3252>
12. Сакбаев А. А. Различия осознаваемых мотивов у подростков с разной степенью компьютерной ориентированности /А. А. Сакбаев // Человек в психологии: ориентиры исследований в новом столетии : междунар. науч. конф., 20 апр. 2001 г., Караганда : материалы конф. – Караганда : Каргу, 2001. – С. 172 – 178.
13. Тихомиров О. К. Психология мышления / О.К. Тихомиров. — М. : Издат. Центр «Академия», 2002. – 288 с.
14. Фельдман А. Клиповое мышление / А. Фельдман. – Режим доступа : <http://www.ruskolan.xpromo.com/tolpa/klip.htm>
15. Цимбаленко С. Б. Влияние Интернета на российских подростков и юношество в контексте развития российского информационного общества [Электронный ресурс] / С. Б. Цимбаленко // Международный электронный научно-образовательный журнал «Медиа. Информация. Коммуникация». – 2012. – № 4. – Режим доступа : <http://mic.org.ru/index.php/4-nomer-2012/162-vliyanie-interneta-na-rossijskikh-podrostkov-i-yunoshestvo-v-kontekste-razvitiya-rossijskogo-informatsionnogo-prostranstva>

SPYSOK VYKORYSTANYH DZHEREL

1. Arestova O. N. Motivacija pol'zovatelej Interneta / O.N. Arestova, L. N. Babanin, A. E. Vojskunjij // Gumanitarnye issledovanija v Internetе. – М., 2000. – S. 55 – 76.
2. Babanin L. N. Issledovanie ponjatijnogo myshlenija v obshhenii, oposredstvovannom komp'juterom / L. N. Babanin, A. Naftul'ev // Obrazovatel'nye tehnologii i obshhestvo (Educational Technology & Society). — 2007. – T. 10, № 2. – S. 327–337.
3. Veretenko T. V. Komponentnisnyj pidhid do dijtal'nosti pidlitkiv u Internet-merezhi / T. V. Veretenko, M. A. Snitko. – Visnyk Chernigivs'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu (84). – S. 35 – 39.
4. Zinchenko O. V. Harakterystyka motyviv korystuvannja Internetom u pidlitkovomu vici / O. V. Zinchenko. – Rezhym dostupu : <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=16570&chapter=1>
5. Kondratenko L. O. Problema pobudovy kognityvnyh kart korystuvachamy Internetu / L. O. Kondratenko // Tehnologii' rozvytku intelektu. – K., 2012, – № 3.
6. Krjukova O. V. Setevoe myshlenie – fenomen sovremennosti / O. V. Krjukova // Gumanitarnye nauchnye issledovanija. – 2013. – № 7 [Jelektronnyj resurs]. Rezhim dostupu : <http://human.snauka.ru/2013/07/3558>
7. Leont'ev A. N. Izbrannye psihologicheskie proizvedenija: V 2-h t. T. 2. / A. N. Leont'ev – М. : Pedagogika, 1983. – 320 s., il.— (Trudy d. chl. i chl.-kor. APN SSSR).

8. *Kuznecova A. V.* Kognitivnye sposobnosti internet-aktivnyh shkol'nikov 14-16 let : dissertacija ... kandidata psihologicheskikh nauk : 19.00.01 / Kuznecova A. V. – Moskva, 2011. – 264 s.
9. *Kuznecova Ju. M.* Psihologija zhitelej Interneta / Ju. M. Kuznecova, N. V. Chudova. – M. : Izdatel'stvo LKI, 2011. – 224 s.
10. *Nikiforova N. S.* Poznavatel'naja dejatel'nost' shkol'nikov v seti: issledovanie Runeta // Setevaja kul'tura. Sb. statej / od obshej redakciej Aleksevoj E. V. – M. : NP STOiK, 2007. – S. 98 – 109.
11. *Piazhe Zh.* Psihologija intellekta / Zh. Piazhe. Perevod: A. M. Pjatigorskij. – SPb. : 2003. [Jelektronnyj resurs]. Rezhim dostupu : <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/3252>
12. *Sakbaev A. A.* Razlichija osoznaemyh motivov u podrostkov s raznoj stepen'ju komp'juternoj orientirovannosti / Sakbaev A. A. // Chelovek v psihologii: orientiry issledovanij v novom stoletii : mezhdunar. nauch. konf., 20 apr. 2001 g., Karaganda : materialy konf. - Karaganda : Kargu, 2001. – S. 172 – 178.
13. *Tihomirov O. K.* Psihologija myshlenija / O. K. Tihomirov. — M.: Izdat. Centr «Akademija», 2002. – 288 s.
14. *Fel'dman A.* Klipovoe myshlenie / A. Fel'dman. – Rezhim dostupu : <http://www.ruskolan.xpomo.com/tolpa/klip.htm>
15. *Cimbalko S. B.* Vliyanie Interneta na rossijskikh podrostkov i junoshestvo v kontekste razvitiya rossijskogo informacionnogo obshhestva [Elektronnyj resurs] / S. B. Cimbalko // Mezhdunarodnyj jelektronnyj nauchno-obrazovatel'nyj zhurnal «Media. Informacija. Kommunikacija». – 2012. – № 4. – Rezhim dostupu : <http://mic.org.ru/index.php/4-nomer-2012/162-vliyanie-interneta-na-rossijskikh-podrostkov-i-yunoshestvo-v-kontekste-razvitiya-rossijskogo-informatsionnogo-prostranstva>

Zinchenko O. V. INTERNET COMMUNICATION AS A FACTOR OF TEENAGERS' COGNITIVE TRANSFORMATIONS. Analysis of adolescents' cognitive changes in the information space is an important task of modern psychological science, but in the general number of papers devoted to the psychology of internet activity, this subject is not revealed.

Available theoretical sources help to distinguish such phenomena of intellectual personality structures that appear while using the Internet: network thinking, clip thinking, cognitive confusion. These phenomena are better to be analyzed in the light of Internet communication as an essential factor of the growing-up person's socialization. An essential feature of adolescence is the emergence of verbal-logical forms of thinking, that's why the dynamics of these processes should be the focus of scientists. Results of experimental studies show variability manifestations of a conceptual thinking in situations of real and computer-mediated communication.

In our opinion, it is necessary to clarify peculiarities of the relationship between various components of Internet communication (motivation, content, intensity, expressive base) with the development of teenagers' conceptual thinking. The major criteria according to which the analysis of cognitive changes will be done may be awareness, flexibility and independence of thought processes. A further area of research is the development and implementation of a program of experimental study of the problems that are theoretically analyzed in this article.

Keywords: internet communication, adolescence, conceptual thinking, clip thinking, network thinking, cognitive confusion.

Отримано: 6.10.2014